

فصلنامه علمی - پژوهشی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء (س)

سال هفتم، شماره ۱۶، پاییز ۱۳۹۴

## نگاهی به درست‌نویسی نشانه نفی HE در صفات زبان روسی در مقایسه با پیشوندهای نفی معادل آن در زبان فارسی

حسین غلامی<sup>۱</sup>

رضوان حسن‌زاده<sup>۲</sup>

ویگن حسن‌زاده<sup>۳</sup>

تاریخ دریافت: ۹۰/۱۱/۲۰

تاریخ تصویب: ۹۱/۷/۹

### چکیده

نفی از جمله مقوله‌های زبانی است که در همه زبان‌ها وجود دارد و از دیرباز مورد توجه علمی چون فلسفه، منطق، روان‌شناسی و زبان‌شناسی بوده است. تاکنون پژوهش‌های متعددی پیرامون مسائل مربوط به این مقوله از زبان شده است اما با این حال، تجربه در زمینه آموزش این مبحث در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی نشان می‌دهد که بحث کاربرد درست معنایی و املائی نشانه نفی HE با اقسام کلام یعنی اسم، صفت،

<sup>۱</sup> استاد و عضو هیئت علمی گروه زبان روسی، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)؛ hgholamy@ut.ac.ir

<sup>۲</sup> دانشجوی دکتری آموزش زبان روسی، دانشگاه تهران؛ rhassanzadeh@ut.ac.ir

<sup>۳</sup> دانشجوی دکتری آموزش زبان روسی، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی، دانشگاه تهران؛

vigenhasanzadeh@ut.ac.ir

فعل، ضمیر، عدد، قید و... هنوز هم یکی از مباحث پیچیده و بسیار مهم زبان روسی است که مشکلات فراوانی را بر سر راه یادگیری نگارش و نوشتار صحیح زبان روسی برای زبان‌آموزان خارجی به‌خصوص زبان‌آموزان کشورمان به وجود می‌آورد. درست‌نویسی نشانه‌ی نفی HE در صفات زبان روسی (به دلیل زایایی بیشتر آن با صفات نسبت به دیگر اقسام کلام) یعنی پیوستگی یا عدم پیوستگی نوشتار نشانه‌ی نفی با پایه‌ی صفات از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که عدم رعایت آن می‌تواند باعث ایجاد اختلاف معنایی در بافت جمله گردد. عواملی مانند وجود مفهوم تقابل و قیاس در بافت جمله، کلمات وابسته به صفات، تأکید بر ویژگی منفی بیان‌شده به وسیله‌ی صفات، نفی ویژگی مثبت بیان‌شده به وسیله‌ی صفات، تفضیلی و عالی بودن صفات و غیره بر پیوستگی و یا عدم پیوستگی نوشتار نشانه‌ی نفی HE در ساختار صفات زبان روسی کاملاً مؤثر می‌باشد. مقاله حاضر بر آن است تا با ارائه مثال‌های متعدد، به واکاوی ماهیت مفهوم نفی در زبان روسی از نظر کاربرد و درست‌نویسی پیشوند نفی HE در ساختار واژه‌ساختی یکی از اقسام کلام یعنی صفات در زبان روسی در مقایسه با «پیشوندهای نفی» معادل آن در زبان فارسی بپردازد.

### واژه‌های کلیدی: نفی، نشانه‌های نفی، نفی آشکار، نفی پنهان، پیشوند

نفی HE ادات نفی HE درست‌نویسی

## ۱. مقدمه

مطالعه «نفی»<sup>۱</sup> از دیرباز مورد توجه طیف وسیعی از علوم مختلف بوده است. نه تنها زبان‌شناسان بلکه منطقیون و فیلسوفان هم در مورد نفی تحقیقات بسیاری انجام داده‌اند زیرا نفی هم در منطقی و هم در زبان‌های طبیعی مفهوم پایه‌ای و مهمی دارد به طوری که هیچ زبانی وجود ندارد که فاقد نشانه‌های نفی در واژه‌ها، ترکیبات و جملات باشد. در تمام زبان‌های دنیا بر اساس مفهوم نفی، جملات منفی در تقابل با جملات مثبت قرار می‌گیرند.

<sup>۱</sup> Отрицание

یکی از مباحث پیچیده و بسیار مهم زبان روسی که مشکلات فراوانی را بر سر راه یادگیری نگارش و نوشتار صحیح زبان روسی برای زبان‌آموزان خارجی به‌خصوص زبان‌آموزان کشورمان به وجود می‌آورد، مبحث کاربرد درست معنایی و املایی نشانه نفی HE با اقسام کلام یعنی اسم، صفت، فعل، ضمیر، عدد، قید و... است. واژه‌ها، ترکیبات و جملات به‌همراه نشانه نفی HE با توجه به معانی مختلفشان، نه تنها برای افراد غیرروس بلکه برای افرادی که به زبان روسی صحبت می‌کنند نیز مشکل‌ساز و قابل‌بحث و بررسی می‌باشد. اوج دامنه این مشکلات و دشواری‌ها برای زبان‌آموزان خارجی در کاربرد عملی این نشانه‌ها در نوشتار جملات روسی نمود پیدا می‌کند. گاهی اوقات با توجه به محل قرار گرفتن نشانه‌های نفی، زبان‌آموزان ایرانی دچار سردرگمی شده و چندین جمله متفاوت روسی را توسط یک جمله فارسی ترجمه کرده و جمله به‌دست‌آمده را معادل آنها می‌پندارند. به دو جمله زیر که بی‌تردید برای زبان‌آموزان خارجی موجب ابهام در تفسیر و تأویل مفهوم بافت جمله می‌شود توجه نمایید:

1. Наша семья **небогата**. (خانواده ما نسبتاً فقیر است. (کم‌درآمد)
2. Наша семья **не богата**. (خانواده ما ثروتمند نیست. (اما فقیر هم نیست)

پُر واضح است که در نگاه اول هر دو جمله باید برای زبان‌آموزان خارجی کاملاً یکسان به نظر برسد: «خانواده ما ثروتمند نیست» چرا که تنها وجه تمایز و تفاوت آنها به‌لحاظ صورت در پیوستگی و یا عدم پیوستگی نوشتار نشانه نفی HE به‌همراه شکل کوتاه صفت کیفی **богатый** می‌باشد. اما از بافت جملات کاملاً مشهود است که این دو جمله، درجه<sup>۱</sup> متفاوتی از مفهوم ثروتمندی و یا فقر را بیان می‌کنند. صفت **небогатый**، به‌لحاظ مفهوم، متضاد صفت **богатый** می‌باشد اما قطب کامل متضاد آن نیست بلکه به درجه‌ای از مفهوم مخالف **богатый** اشاره می‌کند؛ **небогатый** یعنی نسبتاً فقیر، اما نه فقر مطلق. زبان‌شناسان به این گونه مفهوم تضادی غیرکامل که با اضافه شدن پیشوند HE به صفات حاصل می‌شود، تضاد ناکامل می‌گویند (آپرسیان، ۱۹۹۵: ۶۰۹). نشانه نفی HE در جمله

<sup>۱</sup> Антонимическая градация

اول و دوم به ترتیب در دو زیرمجموعهٔ مجزای علم زبان‌شناسی یعنی واژه‌سازی<sup>۱</sup> و صرف<sup>۲</sup> مورد بررسی و مطالعه قرار می‌گیرد. HE در جملهٔ اول به‌عنوان تکواژ واژه‌ساختی یعنی پیشوند، و در جملهٔ دوم در نقش ادات<sup>۳</sup> به‌عنوان یکی از اقسام کلام به کار رفته است. تمایز نحوی این دو جمله نیز در آن است که جملهٔ اول مثبت، و در آن تأکید بر فقر نسبی و کم‌درآمد بودن خانواده است، و جملهٔ دوم منفی بوده و در آن HE، ثروتمند بودن خانواده را نفی می‌کند و تأکیدی بر فقر خانواده ندارد بلکه بر متوسط بودن وضع مالی خانواده دلالت دارد.

از طرف دیگر، دشواری این مبحث زبان روسی زبان آموزان را در برگرداندن و ترجمهٔ جملات فارسی به زبان روسی و نگارش و چگونگی درست‌نویسی واژه‌ها، ترکیبات و جملات با نشانهٔ نفی HE دچار مشکلات بیشتری می‌کند چرا که ترتیب نوشتاری آنها یعنی پیوستگی یا عدم پیوستگی نوشتار نشانهٔ نفی با پایهٔ واژه‌ها<sup>۴</sup> می‌تواند باعث ایجاد اختلاف معنایی در بافت جمله گردد. به‌علاوه نتایج حاصل از مطالعات و پژوهش‌ها در حوزهٔ نفی زبان فارسی گواه بر آن است که برای ساختن واژه‌های با معنای منفی یا متضاد، بیش از یک نوع پیشوند نفی در اختیار فارسی‌زبانان هست که به پایه افزوده می‌شود تا واژه‌ای نو ساخته شود. در زبان فارسی معاصر، پیشوندهای نفی «بی-»، «پاد-»، «ضد-»، «غیر-»، «لا-»، «ن-»، «نا» برای ساختن واژه با مفهوم نفی به کار می‌رود. بالطبع این امر یعنی تنوع و کثرت پیشوندهای نفی زبان فارسی، یادگیری زبان فارسی را برای غیرفارسی‌زبانان نیز بسیار سخت و دشوار نموده است.

مقالهٔ حاضر بر آنست که با ارائهٔ مثال‌های متعدد، به واکاوی ماهیت مفهوم نفی در زبان روسی از منظر کاربرد و درست‌نویسی پیشوند نفی HE در ساختار واژه‌ساختی یکی از اقسام کلام یعنی صفت در زبان روسی در مقایسهٔ با پیشوندهای نفی معادل آن در زبان فارسی پردازد.

<sup>۱</sup> Словообразование

<sup>۲</sup> Морфология

<sup>۳</sup> Отрицательная частица

<sup>۴</sup> Основа слова

## ۲. بحث و بررسی

تعریف کلی‌ای که در مورد مفهوم نفی از کتاب‌های زبان‌شناسی روسی و فارسی استخراج می‌شود بدین صورت است که به عناصری که در جملات، ارتباط میان اجزای مختلف جمله را نفی کنند، نفی یا نشانه‌های نفی می‌گویند (لکانت، ۲۰۰۲: ۳۹۶). در تمام زبان‌های دنیا براساس مفهوم نفی، جملات منفی در تقابل با جملات مثبت قرار می‌گیرند (ناتل خانلری، ۱۳۶۳: ۶۳). ابزارهای بیان نفی در تمام زبان‌ها معمولاً ضمائر و قیود نفی، نشانه نفی در ترکیب با فعل، کلمات ذاتاً منفی، یا پیشوندهای نفی می‌باشند که در ساختار واژه‌ساختی اقسام کلام به کار می‌روند (شقایق، ۱۳۸۱: ۸۸). در مقاله حاضر، توجه خود را تنها به نفی در حوزه واژه‌ساختی یعنی ساختمان واژه معطوف خواهیم کرد.

مفهوم نفی کاربردهای متنوعی در زبان دارد: گاه برای مشخص ساختن مفاهیم مهم، گاه برای بیان اخطار و هشدار و گاه برای صدور دستورالعمل به کار می‌رود و گاهی نیز برای تأکید بیشتر، از نفی مضاعف استفاده می‌شود. هم‌چنین می‌توان با افزودن نفی به واژه‌ای به مفهوم متضاد آن دست یافت؛ مانند *правильный-неправильный* و یا درست- نادرست.

جان لاینز<sup>۱</sup> زبان‌شناس نامی معاصر و استاد دانشگاه کمبریج می‌نویسد: «در حوزه یادگیری زبان، محققان چهار گونه مفهوم نفی یعنی نبود یا فقدان چیزی، مخالفت کردن، سر باز زدن و انکار را نام می‌برند (لاینز، ۱۹۷۷: ۷۷۷)». وی نوع اول را نفی گزاره‌ای تلقی می‌کند و سه نوع دیگر نفی را نوعی مخالفت به حساب می‌آورد و آن را متمایز از مفهوم نفی منطقی می‌داند که دارای قابلیت صدق و کذب است.

تاکنون پیرامون مفهوم نفی و درست‌نویسی نشانه نفی *He* در زبان روسی، مطالعات بارزش زیادی توسط زبان‌شناسان نامی روسیه چون روزنتال<sup>۲</sup>، والگینا<sup>۳</sup>، جانجاکوا<sup>۴</sup>، کابانوا<sup>۵</sup>، یسکوا<sup>۶</sup>، ایوانوا<sup>۱</sup>، کوزمینا<sup>۲</sup>، لاپاتین<sup>۳</sup>، چلتسوا<sup>۴</sup> و... انجام گرفته است چرا که

<sup>1</sup> John Lyons

<sup>2</sup> Rozental

<sup>3</sup> Valgina

<sup>4</sup> Janjakova

<sup>5</sup> Kabanova

<sup>6</sup> Yeskova

این مبحث در میان خود روس‌زبان‌ها، سئوالات و ابهامات زیادی را به وجود می‌آورد. آثاری چون «فهرست قواعد آواشناسی، درست‌نویسی و ویرایش زبان روسی» و «قواعد نگارشی و نشانه‌گذاری در زبان روسی» به ارائهٔ قواعد مدوّن و منسجم کاربرد نشانهٔ نفی HE در ساختار نوشتاری زبان روسی در ترکیب با اقسام کلام می‌پردازند.

زبان‌شناسان روش‌های بیان نفی در زبان روسی را عمدتاً به دو دستهٔ پنهان<sup>۵</sup> و آشکار<sup>۶</sup> تقسیم می‌کنند. آهنگ کلام و کلمات ذاتاً منفی، روش پنهان بیان نفی را در زبان روسی تشکیل می‌دهند. در روش آشکار، عناصر منفی‌ساز از قبیل ادات HE و НИ، ضمائر و قیود منفی به‌عنوان عناصر بیان نفی در زبان روسی به کار می‌روند (آپرسیان، ۱۹۹۵: ۶۰۸).

در سطح نحو<sup>۷</sup>، معمول‌ترین و متداول‌ترین نشانهٔ نفی آشکار در زبان روسی، نشانهٔ HE می‌باشد که با بیشتر ارکان و اجزای جمله ترکیب می‌شود و در این کاربرد در نقش ادات به‌عنوان یکی از اقسام کلام است (لاپاتین، ۲۰۰۹: ۸۴)؛ حال آن که نشانه‌های نفی در زبان فارسی به‌راحتی زبان روسی با ارکان و اجزای جمله ترکیب نمی‌شوند و به همین دلیل است که برگرداندن مفاهیم جملات زیر برای زبان آموزان کشورمان به زبان فارسی قدری دشوار و ابهام‌آمیز می‌نماید:

3. Он **не** писал письмо. **او نامه ننوشته است.**

4. Он писал **не** письмо. **آنچه که او می‌نوشت، نامه نبوده است.**

5. **Не** он писал письмо. **او نامه را ننوشته است. (کسی که نامه را می‌نوشت، او نبوده است)**

در سطح واژه‌ساختی نیز نشانهٔ نفی HE می‌تواند با اقسام کلام یعنی اسم، صفت، فعل، ضمیر، عدد، قید و... ترکیب شده و واژهٔ جدیدی بسازد (لاپاتین، ۲۰۰۹: ۸۵)؛ مانند: небольшой (کوچک)، непременно (فوراً)، неудача (عدم موفقیت، شکست). نشانهٔ

<sup>1</sup> Ivanova

<sup>2</sup> Kuzmina

<sup>3</sup> Lapatin

<sup>4</sup> Cheltsova

<sup>5</sup> Имплицитные средства отрицания

<sup>6</sup> Эксплицитные средства отрицания

<sup>7</sup> Синтаксический уровень

НЕ در این کاربرد، به‌عنوان تکواژِ واژه‌ساختی یعنی پیشوند می‌باشد. تمایز دو کاربردِ یادشده نشانه صرفی НЕ در آن است که در سطح واژه‌ساختی، بافت جملات عمدتاً دارای ساختاری مثبت بوده و در آنها تأکید بر مفهوم بیان‌شده به‌وسیله پایه واژه‌هاست؛ اما در سطح نحو، بافت جملات عمدتاً منفی بوده و در آنها مفهوم بیان‌شده به‌وسیله پایه واژه‌ها، نفی می‌شود. برای روشن شدن مطلب به دو مثال زیر توجه نمایید:

6. Картина некрасива. تابلو نقاشی زشت است.

7. Картина не красива. تابلو نقاشی زیبا نیست. (اما زشت هم نیست)

همان‌گونه که می‌بینید، جمله اول به‌لحاظ نحوی مثبت بوده و پیشوند منفی‌ساز НЕ بر نازیبایی و زشتی تابلوی نقاشی تأکید می‌کند درحالی که جمله دوم به‌لحاظ نحوی منفی بوده و نشانه منفی‌ساز НЕ بر عدم‌زیبایی تابلوی نقاشی دلالت می‌کند ولی تأکیدی بر زشتی آن ندارد: Картина не красива ≠ Картина красива. پس درست‌نویسی نشانه نفی НЕ در جملات روسی یعنی پیوستگی یا عدم‌پیوستگی نوشتار نشانه نفی با پایه واژه‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که عدم‌رعایت آن می‌تواند باعث ایجاد اختلاف معنایی در بافت جمله گردد.

خط، چهره مکتوب زبان است و همان‌گونه که زبان از مجموعه اصول و قواعدی به‌نام «دستور زبان» پیروی می‌کند، خط و نوشتار نیز باید پیرو اصول و ضوابطی باشند. بالطبع نحوه نگارش نشانه نفی НЕ در کاربردهای فوق‌الذکر باید از قواعدی نیز پیروی کند. برخی از زبان‌شناسان، قاعده کلی نحوه نوشتار نشانه НЕ را این‌چنین تعریف می‌کنند: «گام اول در نوشتار جملات و ترکیبات با نشانه نفی НЕ، تشخیص پیشوند و یا ادات بودن این نشانه در جملات است (لاپاتین، ۲۰۰۹: ۸۵)». آن‌گاه قاعده‌ای تعریف می‌شود که براساس آن «پیشوند НЕ به‌صورت پیوسته با کلمات، و نشانه نفی НЕ به‌عنوان ادات، به‌صورت جدای از کلمه بعد از خود نوشته و به کار برده می‌شود (همان)». مانند:

8. Не казнь страшна — страшна твоя немилость.

اعدام وحشتناک نیست؛ تمام وحشتم از نابخشودگی توست.

اما پُر واضح است که تشخیص ادات نفی HE از پیشوند نفی HE در بسیاری از بافت‌های جملات خصوصاً برای زبان آموزان خارجی امری دشوار و ابهام‌آمیز است چرا که پیشوند منفی‌ساز HE تحت تأثیر عناصر نحوی و واژگانی-معنایی<sup>۱</sup> در بافت جمله، می‌تواند جدای از کلمات به کار رود. به جملات زیر توجه نمایید:

#### 9. совсем небольшие достижения

نتایج کم‌ارزش و کوچک (اما امیدوارکننده)

#### 10. совсем не большие достижения

نتایج کاملاً بی‌ارزش

با قدری تأمل در ساختار این دو جمله می‌توان گفت که این تفاوت نوشتاری و در نتیجه معنایی، به دلیل وجود دو مفهوم و معنای متفاوت قید совсем در بافت جملات در ترکیب با نشانهٔ نفی HE می‌باشد که باعث شده است که HE هم به صورت پیوسته و هم به صورت جدای از صفت استفاده شود (روزنتال، ۱۹۹۹: ۱۵۵). پس کاملاً مشهود است که رعایت قواعد درست‌نویسی و کاربرد درست معنایی نشانهٔ نفی HE در عین پیچیدگی و دشواری، از اهمیت ویژه‌ای در نگارش و نوشتار درست زبان روسی برخوردار است.

مطالعهٔ موضوع پیشوندهای نفی در زبان فارسی نیز مورد توجه زبان‌شناسان نامی زبان فارسی قرار گرفته است. در آثار زبان‌شناسانی چون باطنی، ناتل خانلری، نوبهار و غلامعلی زاده، به صورت کلی تنها به تعریف نشانهٔ نفی پرداخته شده و مثال‌هایی ارائه شده است (شقایق، ۱۳۸۱: ۸۹). صادقی در اثر خود به معرفی دو پیشوند نفی «ن» و «نا» پرداخته و متذکر می‌شود که این دو برای ساختن صفت و اسم منفی به کار می‌روند (صادقی، ۱۳۵۸: ۵۷). شریعت نیز علاوه بر «ن» و «نا»، پیشوند «پاد» را نیز در زمرهٔ پیشوندهای نفی قرار می‌دهد (شریعت، ۱۳۶۴: ۶۲). انوری، قریب و فرشیدورد هر کدام به بعضی از چهار پیشوند نفی «بی-»، «لا-»، «ن-» و «نا» در زبان فارسی اشاره کرده‌اند و شرح مختصری پیرامون چگونگی افزودن آنها به پایه و کلمه حاصل داده‌اند (شقایق، ۱۳۸۱: ۹۰). مشکور علاوه بر ذکر پیشوندهای یادشده، دو پیشوند «پاد» و «ا» را نیز در زمرهٔ وندهای نفی در زبان فارسی

<sup>۱</sup> Лексико-семантические средства



نام برده است در حالی که هر دو در فارسی معاصر، وندهای منسوخ تلقی می‌شوند. کاربرد پیشوند «پاد» بسیار محدود است (مشکور، ۱۳۴۹: ۳۳۸). کلباسی از «پاد» به عنوان پیشوندی منفی ساز به معنی «ضد» نام می‌برد و «لا» را به عنوان پیشوند نفی دخیل عربی معرفی می‌کند. وی هم‌چنین پیشوندهای «ن» و «نا» را به تشریح مطرح می‌سازد، به پایه و کلمه حاصل از وندافزایی نیز اشاره دارد و متذکر می‌شود که اگر «نا» به کلمه غیربسیط افزوده شود، بین جزء فعلی و غیرفعلی واقع می‌شود؛ مانند «نفوذناپذیر» (کلباسی، ۱۳۷۱: ۹۴). به عقیده مقربی، پیشوندهای نفی زبان فارسی عبارتند از «بی-، پاد-، ن-، و نا-». وی در تشریح هر یک از پیشوندها از مثال‌های متعددی بهره می‌گیرد و پایه و کلمه حاصل از وندافزایی را نیز معلوم می‌سازد (مقربی، ۱۳۷۲: ۸۴).

از مطالب فوق‌الذکر پیرامون پیشوندهای نفی زبان فارسی می‌توان نتیجه گرفت که در زبان فارسی معاصر، پیشوندهای نفی «بی-، پاد-، ضد-، غیر-، لا-، ن-، نا» و در مواردی پیشوند «کم» (مانند کم‌ارزش، کم‌توقع) و گاهی کلمات مستقلی چون «فاقد»، «عدم»، «فقدان» نیز برای ساختن واژه‌های دارای معنی منفی یا متضاد به کار می‌روند (شقاقی، ۱۳۸۱: ۸۹).

در زبان فارسی، پیشوند «بی-» به پایه‌های اسمی افزوده می‌شود و صفت یا قید می‌سازد. صفتی که با پیشوند «بی-» ساخته می‌شود، فقدان مفهوم واژه پایه را در موصوف بیان می‌کند؛ مثلاً «بی‌خرد» یا «بی‌هنر» کسی است که از خرد یا هنر بی‌بهره است (شقاقی، ۱۳۸۱: ۹۰). معادل این پیشوند در زبان روسی به همراه صفات عمدتاً پیشوندهای -не и без(бес)- می‌باشند؛ مانند: **неумный (بی‌خرد)**، **неодаренный**، **бездарный** (بی‌هنر).

معین پیشوند «غیر-» را قیدی عربی می‌نامد که در ترکیبات، اغلب به معنی پیشوند نفی «نا-» به کار می‌رود؛ مانند «غیرمشکوک» به معنی «نامشکوک» و «غیرخالص» به معنی «ناپاک» (شقاقی، ۱۳۸۱: ۹۲). در این کاربرد، معادل این پیشوند در زبان روسی به همراه صفات، عمدتاً پیشوند -не می‌باشد؛ مانند: **нечистый (غیرخالص)**. شقاقی در مقاله خویش پیرامون «پیشوندهای نفی در زبان فارسی»، پیشوند «غیر-» را بسیار زیاده‌دانسته و

کاربرد آن را در متون فنی، نیمه‌فنی، و نثر روزنامه‌ای می‌دانند. این پیشوند معمولاً به اسم یا صفت افزوده می‌شود و معنای «به‌جز، جز آن» را می‌دهد. این نوع نفی که با «غیر» ساخته می‌شود، در مواردی نامترادف با پیشوند «نا-» می‌باشد و با آن تفاوت معنایی دارد. شقاقی برای روشن ساختن این مطلب، جفت‌واژه‌های «غیرمسلمان» و «نامسلمان»، «غیرمحدود» و «نامحدود» را مثال زده و به بررسی تفاوت معنایی آنها که با پیشوندهای منفی ساز ساخته شده‌اند، می‌پردازد: «غیرمسلمان» می‌تواند مسیحی یا زرتشتی باشد اما «نامسلمان» یعنی «کسی که به اصول اعتقادی اسلام پایبند نیست» (همان، ۹۳). معادل این پیشوندها در زبان روسی به همراه صفات، عمدتاً پیشوند НЕ- می‌باشد: немусульманский (غیرمسلمان)، نامسلمان – неправовверный мусульманин. از طرفی دیگر، واژه «غیرمحدود» بر محدود نبودن دلالت دارد و صورت منفی «محدود» است اما «نامحدود» متضاد «محدود» است (همان، ۹۳). معادل این پیشوندها در زبان روسی به همراه صفات، به ترتیب عمدتاً پیشوند НЕ- و без(бес) می‌باشد: неограниченный (غیرمحدود)، бесконечный (نامحدود).

پیشوند «نـ» یا «نا»، هر دو، به یک معنی و برای افزودن معنای منفی یا متضاد به پایه به کار می‌روند. هر دو به بن مضارع فعل اضافه می‌شوند و صفت می‌سازند. صفت منفی ساخته‌شده از «نا» یا «نـ» و ریشهٔ فعل اغلب دارای جفت مثبتی است که با وند دیگری ساخته می‌شود؛ مانند: نادان - دانا، ناتوان - توانا (شقاقی، ۱۳۸۱: ۹۵). معادل این پیشوند در زبان روسی به همراه صفات عمدتاً پیشوند НЕ- و без(бес) می‌باشد: неприличный (ناروا)، невежественный (نادان)، - безвыходный، безнадежный (ناعلاج).

پیشوند «پادا» یکی از کم‌بسامدترین پیشوندهای نفی در زبان فارسی است که در واژه‌های «پادزهر» یا «پازهر»، «پادتک» یا «پاتک» «پاسخ» و «پاداش» به مفهوم «ضد و مخالف» به کار می‌رود. در زبان فارسی معاصر، اخیراً واژه‌هایی چون «پادتن، پادزی یا پادزیست، پادزا، پادگن، پادزهر» نیز وارد زبان شده‌اند که جدیداً به‌عنوان معادل برای کلمات دارای مفهوم ضد برگزیده شده‌اند (شقاقی، ۱۳۸۱: ۹۱). معادل این پیشوند در زبان روسی به همراه صفات عمدتاً پیشوند анти- می‌باشد؛ مانند: античастица (پادزهر).

معین پیشوند «ضد» را صفتی عربی معرفی می‌کند که به انواع اسم اضافه می‌شود و صفت می‌سازد. معنی آن در ترکیب با صفات «مخالف، مغایر، دشمن» و «مبارزه با» یا «جلوگیری‌کننده از عمل یا وضعیت یا حالتی که اسم پایه بیان می‌کند» می‌باشد. به‌طور مثال، کلمهٔ افسردگی به معنی «داشتن حالت افسردگی» است و ضدافسردگی یعنی «رفع آن حالت یا وضعیت» (شقایق، ۱۳۸۱: ۹۱). معادل این پیشوند در زبان روسی به همراه صفات عمدتاً پیشوند -анти- و -противо- می‌باشد؛ مانند: **антиобщественный** (ضداجتماعی)، **противовоздушный** (ضدهوایی).

شقایق به نقل از کلباسی پیرامون پیشوند «لا-» می‌نویسد: «لا- پیشوند قرضی عربی است که به اسم افزوده می‌شود و صفت می‌سازد و در زمرهٔ وندهای زایای زبان فارسی است. اما با توجه به مثال‌های اندک، به نظر می‌رسد که در زبان فارسی معاصر، به‌ویژه در نثر روزنامه‌ای، این پیشوند زایایی خود را از دست داده است و اغلب به جای آن از نشانه‌های نفی دیگر استفاده می‌شود. به‌طور مثال، امروزه به جای «لامرّوت، لاقید، لاشعور»، «بی‌مرّوت، بی‌قید، بی‌شعور» رواج دارد. این وندها واژه‌هایی که معنای تخصصی یافته‌اند هم‌چنان به کار می‌رود؛ مثلاً کلمهٔ «لاعالج» در بیماری، بیشتر به معنی «غیرقابل‌معالجه» به کار می‌رود، در حالی که کلمهٔ «ناعلاج» به معنی «ناچار» یا «بدون چاره» است (شقایق، ۱۳۸۱: ۹۳). معادل این پیشوند در زبان روسی به همراه صفات عمدتاً پیشوند منفی ساز -не- می‌باشد؛ مانند: **неизлечимый** (لاعالج).

همان‌طور که مشخص است، پیشوندهای معادل не در زبان فارسی از تنوع و کثرت بیشتری برخوردار هستند به طوری که رابطهٔ پیشوند نفی не در صفات روسی و پیشوندهای معادل آن در زبان فارسی رابطه‌ای حداقل یک به شش است که این امر یادگیری زبان فارسی را برای زبان‌آموزان غیرایرانی بسیار دشوار و پیچیده می‌نماید.

نتایج حاصل از مقایسهٔ ساختارهای زبانی و واژه‌ساختی دو زبان فارسی و روسی گواه آن است که در زبان فارسی، پیشوندهای نفی برای بیان مفهوم نفی و تضاد با هر نوع صفتی ترکیب نمی‌شوند. اگر دو صفت از نظر معنا در دو قطب مخالف باشند و یکی از آنها معنایی مثبت و دیگری معنایی منفی داشته باشد، پیشوندی که معنای نفی را می‌رساند به

صفتی می‌پیوندد که معنای مثبت دارد و اگر به صفت منفی پیوندد، معمولاً کلمه‌ای بدساخت به وجود می‌آید. به همین دلیل است که مثلاً می‌توان از واژه‌های «زیبا»، «درست» و «شاد»، واژه‌های «نازیبا»، «نادرست» و «ناشاد» را ساخت ولی از کلمات «زشت»، «غلط» و «غمگین» نمی‌توان واژه‌های «نازشت»، «ناغلط» و «ناغمگین» را ساخت و نیز به همین دلیل است که به «کور» می‌گویند «نابینا» ولی به «بینا» نمی‌گویند «ناکور» (طباطبایی، ۱۳۸۹: ۶۶). این در حالی است که با قدری تأمل در همین مقوله در زبان روسی می‌توان به این نتیجه رسید که ساختار زبان روسی به گونه‌ای است که در آن صفات با معنای منفی نیز در تقابل و تضاد با صفات مثبت می‌توانند با پیشوندهای نفی HE ترکیب و در بافت جمله به کار روند؛ مانند: **нестрашный ≠ некрасивый**، **нехороший ≠ неплохой**.

حال با توجه مطالب ذکر شده پیرامون پیشوندهای نفی در زبان‌های روسی و فارسی، در ادامه بحث به بخش اصلی مقاله حاضر یعنی بررسی درست‌نویسی، پیوسته‌نویسی و یا جدانویسی نشانه‌ی نفی HE با صفات در شرایط مختلف معنایی و نحوی بافت جملات می‌پردازیم:

۱. نشانه‌ی نفی HE به صورت پیوسته به همراه صفاتی به کار می‌رود که این صفات بدون این پیشوند استفاده نمی‌شوند (روزنتال، ۱۹۹۹: ۱۵۸)؛ مانند: **неприятный** (غیر دوستانه، بی‌مروت)، **невзрачный** (نازیبا)، **небрежный** (بی‌دقت).

۲. نشانه‌ی نفی HE به صورت پیوسته به همراه صفاتی به کار می‌رود که با اضافه شدن این پیشوند، معنای متضادی به این صفات اضافه شود. معمولاً این گونه صفات را می‌توان با واژه مترادف دیگری بدون نشانه‌ی نفی HE جایگزین نمود (روزنتال، ۱۹۹۹: ۱۵۹)؛ مانند: **небольшой** (کوچک)، **неженатый** (مجرد، غیر متأهل)، **ненастоящий** (غیر واقعی، کاذب).

همان گونه که مشهود است، مفهوم معادل این کاربرد از پیشوند HE در زبان فارسی، یا با پیشوندهای نفی (در رأس آنها پیشوند «غیر-») و یا با صفات مترادف بدون پیشوند نفی بیان می‌شود.

۳. نشانه نفی **не** در صورت وجود قیاس و مقایسه در بافت جمله به صورت جدا از صفات به کار می‌رود (لاپاتین، ۲۰۰۹: ۸۵)؛ مانند:

11. Проблема **непростая**. Проблема сложная.

مسئله پیچیده است.

12. Проблема **не простая**, а сложная.

مسئله آسان نیست، بلکه پیچیده است.

همان گونه که می‌بینید، هر گاه در جمله ابزارهای زبانی قیاس و تقابل میان اجزای جملات وجود داشته باشد، پیشوند نفی **не** به صورت جدا از صفت به کار می‌رود. توجه داشته باشید که قیاس و تقابل معنایی که به وسیله حرف ربط **а** بیان می‌شود با مفهومی که به وسیله حرف ربط **но** بیان می‌شود متفاوت است. حرف ربط **а** یکی از دو ویژگی کیفی بیان شده در جمله را نفی و دیگری را تأیید می‌کند:

13. Река **не глубокая**, а мелкая.

رودخانه عمیق نیست، بلکه کم عمق است.

اما حرف ربط **но** ویژگی‌های کیفی صفات را مقابل هم قرار نمی‌دهد بلکه در این کاربرد دو یا چند ویژگی کیفی بیان شده به وسیله صفات به موصوف افزوده می‌شود:

14. Река **неглубокая**, но холодная.

رودخانه کم عمق است، اما (درعوض) سرد است.

در مثال ۱۳، **не** به صورت جدای از صفت، و در مثال ۱۴، **не** به صورت پیوسته با صفت نوشته می‌شود. همان طور که پیداست، مفهوم معادل این کاربرد از پیشوند **не** در زبان فارسی، به وسیله ساختار جملاتی که در آنها از حروف ربط قیاسی و تقابلی «بلکه» و «اما» استفاده می‌شود، بیان می‌شود. در کاربرد حرف ربط «بلکه»، جزء اول جمله همپایه، منفی و در کاربرد حروف ربطی چون «اما» یا «ولی»، جزء اول جمله همپایه مثبت می‌باشد.

۴. نشانه نفی **не** در صورت نفی ویژگی‌های کیفی بیان شده به وسیله صفت در کاربرد با صفات نسبی به صورت جدا از صفات نسبی به کار می‌رود (لاپاتین، ۲۰۰۹: ۸۶)؛ مانند:

15. часы **не золотые**, мёд **не липовый**, небо здесь **не южное**.

ساعت طلائی نیست، عسل مال درخت نمدار نیست، آسمان اینجا جنوبی نیست.

پیدا است که این نوع کاربرد نشانه نفی در زبان‌های روسی و فارسی بسیار به هم نزدیک است چرا که در این نوع جملات، صفات نسبی هیچ‌گاه با پیشوند نفی НЕ به صورت پیوسته ترکیب نمی‌شود. به عنوان مثال در زبان روسی ترکیباتی مانند **незолотые часы**، **нелиповый мёд** و یا **мёд нелиповый**، **часы незолотые** وجود ندارد. به همین دلیل برای بیان نفی با این گونه صفات از ساختار فوق استفاده می‌شود. در زبان فارسی نیز به همین گونه است. در زبان فارسی پیشوندهای نفی با کلماتی چون «طلایی»، «جنوبی» و از این قبیل به کار نمی‌رود لذا برای بیان نفی در این گونه موارد از نشانه نفی «ن-» به همراه فعل ربط «است» استفاده می‌شود؛ مانند: «ساعت طلایی نیست».

در میان صفات کیفی، صفات بیان‌کننده رنگ نیز در این نوع کاربرد به صورت جدا از صفات به کار می‌رود؛ مانند:

16. краска **не** синяя, переплет **не** желтый, оттенок **не** серый.

رنگ آبی نیست، جلد زرد رنگ نیست، رنگ خاکستری نیست.

هرگاه صفات نسبی و یا صفات کیفی بیان‌کننده رنگ به صورت پیوسته با نشانه نفی НЕ به کار روند، صفت در معنای کنایه‌ای استفاده می‌شود؛ مانند: **незолотая молодёжь** (جوانان عادی)، **небелые расы** (نژاد تیره).

در برخی موارد، به دلیل برداشت دوگانه، نوشتار НЕ نیز به دو صورت مجاز و امکان‌پذیر است:

17. Эта задача **нетрудная**. – Эта задача **не трудная**.

این مسئله غیر دشوار است. (آسان است)

18. Перед нами **необычное** явление. – Перед нами **не обычное** явление.  
در برابر ما پدیده‌ای غیر معمولی (کمیاب و استثنایی) است.

۵. وجود کلمات وابسته به صفت یا به عبارتی متمم‌ها و عبارات توضیحی، تأثیری بر پیوستگی نشانه نفی НЕ ندارند (روزنتال، ۱۹۹۹: ۱۶۲)؛ مانند:

19. **незнакомый нам** автор, **неизвестные науке** факты, **неуместное в данных условиях** замечание

مؤلف نا آشنا برای ما، حقایق ناشناخته برای علم و دانش، انتقادات بیجا در

شرایط کنونی

همان‌گونه که مشهود است در تمام موارد بالا، ویژگی منفی بیان‌شده به‌وسیله صفات تاکید شده و نفی نمی‌شود.

از طرف دیگر، نشانه نفی не به‌همراه کلمات وابسته به صفت، در سه حالت جدای از صفت به کار برده می‌شود (لاپاتین، ۲۰۰۹: ۸۶):

۱. نشانه نفی не به‌صورت جدا از شکل کوتاه صفاتی به کار می‌رود که این صفات یا شکل بلند نداشته و یا در شکل بلند خود معنا و مفهوم کاملاً متفاوت از شکل کوتاه خود دارند؛ مانند:

20. не готов к отъезду, не рад встрече, не склонен верить, не расположен к беседе

**عدم آمادگی** به سفر، **عدم رضایت** از ملاقات، **عدم تمایل** به باور کردن، **عدم علاقه** به مصاحبت و گفتگو

۲. در صورت وجود ضمائر و قیود منفی (با ادات نفی ни) به‌عنوان کلمات و عبارات وابسته به صفت و یا ترکیباتی چون далеко не, вовсе не, отнюдь не؛ مانند:

21. никому не известный адрес, далеко не простое решение

**آدرس ناآشنا برای همه، تصمیم کاملاً دشوار**

۳. در ترکیباتی که صفت به‌همراه کلمات وابسته، پس از موصوف قرار می‌گیرد و این ترکیبات مشابه ترکیبات ساخته‌شده از صفات فعلی هستند. دو مثال زیر را با هم مقایسه نمایید:

22. Шахматист играл в несвойственном ему стиле.

شطرنج‌باز به سبکی غیر سبک خویش بازی می‌کرد.

23. Черты не свойственные нашей молодежи

ویژگی‌هایی که خاص جوانان ما نیست.

در صورتی که قیود اندازه و مقدار به‌عنوان کلمات وابسته به صفت به کار برده شوند، از قبیل *весьма, крайне, очень, почти* نشانهٔ НЕ به‌صورت پیوسته با صفت استعمال می‌شود؛ مانند:

24. **весьма некрасивый поступок, очень неудачное выступление, почти незнакомый текст**

اقدام بسیار ناشایست، سخنرانی کاملاً ناموفق، متن تقریباً ناآشنا

در صورت وجود قید *совсем* به‌عنوان کلمات وابسته به صفت، نشانهٔ نفی НЕ به‌دلیل وجود دو مفهوم و معنای این قید که در ذیل آورده می‌شود، می‌تواند هم به‌صورت پیوسته و هم به‌صورت جدای از صفت استفاده شود (روزنتال، ۱۹۹۹: ۱۶۳):

۱. «کاملاً، خیلی زیاد، بسیار»

۲. «هرگز، اصلاً»

25. **совсем ненужная встреча**

ملاقات کاملاً غیر لازم و غیر ضروری

26. **совсем не случайная встреча**

دیدار و ملاقات غیر اتفاقی (معنای تحت‌اللفظی: دیداری که اصلاً تصادفی نیست)

در جملهٔ اول، قید *совсем* مفهوم غیر ضروری و غیر لازم بودن دیدار و ملاقات را تشدید می‌بخشد در حالی که در جملهٔ دوم همین قید اتفاقی بودن ملاقات را کاملاً نفی می‌کند. در این موارد، بافت جمله و متن نقش اصلی و مهمی در تشخیص این دو مفهوم قید فوق‌الذکر در جمله دارد. НЕ پیوسته عمدتاً در متون خبری-آموزشی و НЕ به‌صورت جدای از صفت معمولاً در متون تحلیلی به کار می‌رود.

۶. قواعد درست‌نویسی نشانهٔ نفی НЕ با شکل کوتاه صفات همانند شکل بلند صفات است، به‌گونه‌ای که هرگاه در بافت جمله قیاس و مقایسه وجود داشته باشد، НЕ جدای از شکل کوتاه صفت، و در صورت عدم وجود قیاس، به‌صورت پیوسته با شکل کوتاه صفات به کار می‌رود (روزنتال، ۱۹۹۹: ۱۶۶)؛ مانند:

27. **Комната невысокая – Комната невысока.**

اتاق کم ارتفاع است.



28. Роман **не интересен, а скучен.**

رمان **جالب نیست، بلکه حوصله آدم با آن سر می‌رود.**

29. Залив **неглубок, но** удобен для плавания на моторном катере.

خلیج **کم عمق است، اما** با این حال مناسب قایق سواری موتوری است.

۷. نشانه نفی **не** به همراه شکل تفضیلی صفات می‌تواند به صورت دو گانه یعنی هم پیوسته و هم جدای از صفات به کار رود. با این که در گفتار، تشابه نسبی در ادای این نوع جملات وجود دارد اما به اختلاف معنایی در آنها باید دقت نمود (روزنتال، ۱۹۹۹: ۱۶۸)؛ مانند:

30. Эта картина **некрасивее** той. – Эта картина **не красивее** той.

این تابلونقاشی **زشت تر** از آن یکی **است.** – این تابلونقاشی **زیباتر** از آن یکی **نیست.** (اما زشت تر هم نیست)

31. В эту ночь сон больного был **неспокойнее**, чем в прошлую. – В эту ночь сон больного был **не спокойнее**, чем в прошлую.

امشب خواب بیمار **بی‌قرارتر** از شب قبل **بود.** – امشب خواب بیمار **آرام‌تر** از شب قبل **نبود.** (اما بی‌قرارتر از شب قبل هم نبود)

نشانه نفی **не** در موارد **не ниже, не выше, не лучше, не хуже, не ближе, не موارد** **не беднее** به صورت جدا به کار می‌روند.

نشانه نفی **не** با صفات عالی **больший, меньший, лучший, худший** به ترتیب به معنای بدترین، بهترین، کمترین، بیشترین، به صورت جدا به کار می‌رود:

32. с **не меньшим** успехом, с **не лучшими** шансами

با بیشترین **موفقیت‌ها، با کمترین احتمال** (با بدترین احتمال)

۸. نشانه نفی **не** با صفاتی که از فعل ساخته شده و به **МЫЙ** ختم می‌شوند، در صورت وجود کلمات وابسته به صفت، به صورت پیوسته به کار می‌روند. در مقابل، نشانه نفی **не** با صفات فعلی مختوم به **МЫЙ**، و به همراه کلمات و عبارات وابسته به صفت فعلی، به صورت جدا گانه به کار می‌روند (روزنتال، ۱۹۹۹: ۱۷۰)؛ مانند:

33. **необитаемый** с давних пор остров, **нерастворимые** в воде кристаллы

جزیره‌ای از مدت‌ها پیش **غیر مسکونی**، کریستال‌های **نامحلول** در آب

34. **не посещаемые** охотниками заповедники, **не читаемые** неспециалистами журналы

مناطق حفاظت‌شده‌ای که شکارچیان در آنها **نمی‌روند**، مجلاتی که توسط غیرمتخصصان

**خوانده نمی‌شوند**

صفات مختوم به **МЫЙ**— معمولاً از افعال ناگذر و یا افعال با نمود کامل ساخته می‌شوند. تمام قواعد مربوط به درست‌نویسی نشانهٔ نفی با صفات، در مورد این نوع صفات نیز کاملاً صادق است؛ به عبارتی دیگر، نشانهٔ نفی НЕ با این نوع صفات هم به همراه کلمات وابسته به صفت (مثال‌ها در بالا) و هم با شکل‌های کوتاه صفات، به صورت پیوسته به کار می‌روند؛ مانند:

остров **необитаем**, болезнь **неизлечима**

(جزیرهٔ **غیر مسکونی**، بیماری **لاعلاج**).

باید توجه داشت که هرگاه ضمائر و قیود منفی که با НИ آغاز می‌شوند، به عنوان کلمات وابسته به صفت در جمله به کار بروند و یا گروه‌واژه‌هایی چون **далеко не**، **вовсе не**، **отнюдь не** به همراه صفات استعمال شوند، نشانهٔ نفی НЕ با صفات مختوم به **МЫЙ**— به صورت جداگانه به کار برده می‌شود؛ مانند:

35. **ни с чем не сравнимое** впечатление, **ни от кого не зависимые** страны

خاطره‌ای **غیر قابل قیاس** با چیزهای دیگر، کشورهای **غیر وابسته** به دیگران (مستقل)

در این میان صفاتی از این قاعده مستثنی هستند که بدون نشانهٔ نفی НЕ به کار

نمی‌روند؛ مانند:

36. **никем непобедимая** армия, **ни для кого непостижимый** случай

ارتش **شکست‌ناپذیر**، پدیده‌ای **غیر قابل دسترسی**

شایان ذکر است که درست‌نویسی نشانهٔ نفی НЕ در مورد کلمات مختوم به **МЫЙ**— و ساخته‌شده از افعال گذرا و با نمود نا کامل متفاوت است. این گونه کلمات در برخی موارد می‌توانند صفات مفعولی در زمان حال باشند و در موارد دیگر به عنوان صفت در جمله به

کار بروند. در مورد اول، نشانهٔ نفی **не** جدای از صفت مفعولی به کار می‌رود و در مورد دوم، نشانهٔ نفی **не** به صورت پیوسته با صفت به کار می‌رود. اگر در این گونه کلمات، مفعول غیرمستقیم<sup>۱</sup> در حالت دستوری **Т.П.** با مفهوم فاعلی و وسیله‌ای بیاید، کلمهٔ مختوم **МЫЙ** به عنوان صفت مفعولی تلقی می‌شود و در غیر این صورت، کلمهٔ مختوم به **МЫЙ** به لحاظ صرفی و ساخت‌واژی، صفت است و مفهوم ساخت مجهول و زمان در این کلمات، جای خود را به مفهوم کیفی می‌دهند؛ مانند:

37. **не любимый** матерью ребенок – **нелюбимые** в детстве игры

کودکی که مادر **دوستش نداشت** – بازی‌های **غیردوست‌داشتنی** در دوران کودکی در بخش دوم مثال فوق، کلمهٔ مختوم به **МЫЙ** صفت می‌باشد و به ویژگی کیفی موصوف اشاره می‌کند. درست‌نویسی این گونه صفات در مواردی که با کلمات وابسته به صفت استعمال می‌شوند به صورت زیر است:

38. **неделимое** на три число, **незабываемые** для нас встречи

**غیر قابل تقسیم** بر سه، دیدارهای **فراموش‌نشدنی** برای ما

۹. هرگاه تأکید منطقی در جملات پرسشی و استفهامی بر نفی باشد، نشانهٔ نفی **не** به صورت جدا از صفت به کار می‌رود (لاپاتین، ۲۰۰۹: ۸۹). توجه داشته باشید که در زبان فارسی، پیشوندهای نفی برخلاف زبان روسی پیوسته به صفت به کار می‌رود؛ مانند:

39. **Не верно** ли это положение без всяких доказательств?

آیا این قاعده بی هرگونه برهان و استدلال، **نادرست است**؟

40. Кому **не известны** имена наших космонавтов?

برای چه کسانی نام فضانوردان ما **ناآشنا است**؟

در صورتی که تأکید جملهٔ استفهامی بر نفی نباشد، نشانهٔ نفی **не** به صورت پیوسته با صفت به کار می‌رود (لاپاتین، ۲۰۰۹: ۸۹)؛ مانند:

41. Разве это положение **неверно**?

مگر این قاعده **نادرست است**؟

<sup>۱</sup> Косвенное дополнение

<sup>۲</sup> Творительный падеж

کاربرد کلمات مترادف نیز امکان‌پذیر است:

42. Разве это утверждение **ошибочное**?

مگر این قاعده **اشتباه است**؟

### ۳. نتیجه‌گیری

نفي از جمله مقوله‌های زبانی است که در همهٔ زبان‌ها وجود دارد و از دیرباز مورد توجه علمی چون فلسفه، منطق، روان‌شناسی و زبان‌شناسی بوده است. تاکنون پژوهش‌های متعددی پیرامون مسائل مربوط به این مقوله از زبان شده است اما با این حال تجربه در زمینهٔ آموزش این مبحث در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی نشان می‌دهد که این مقوله هنوز هم از پیچیده‌ترین مقوله‌هایی است که مشکلات فراوانی را برای دانشجویان و زبان‌آموزان خارجی در آموزش زبان روسی به وجود می‌آورد. نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان داده است که: (۱) درست‌نویسی نشانه نفي HE در جملات روسی یعنی پیوستگی یا عدم پیوستگی نوشتار نشانه نفي با پایهٔ واژه‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که عدم رعایت آن می‌تواند باعث ایجاد اختلاف معنایی در بافت جمله گردد. (۲) پیشوندهای نفي زبان فارسی معادل پیشوند HE در زبان روسی، «بی-»، «پاد-»، «ضد-»، «غیر-»، «لا-»، «ن-»، «نا-» و در مواردی پیشوند «کم-» می‌باشد. (۳) پیشوندهای معادل HE در زبان فارسی از تنوع و کثرت بیشتری برخوردار هستند به طوری که رابطهٔ پیشوند نفي HE در صفات روسی و پیشوندهای معادل آن در زبان فارسی رابطه‌ای حداقل یک به شش است که این امر یادگیری زبان فارسی را برای زبان‌آموزان غیرایرانی بسیار دشوار و پیچیده می‌نماید. (۴) کاربرد پیشوندهای نفي با صفات، در زبان‌های روسی و فارسی تفاوت‌هایی دارد، به گونه‌ای که در زبان فارسی، پیشوندهای نفي برای بیان مفهوم نفي و تضاد با صفات دارای معنای منفی ترکیب نمی‌شوند، در حالی که ساختار زبان روسی به گونه‌ای است که در آن صفات با معنای منفی نیز در تقابل و تضاد با صفات مثبت می‌توانند با پیشوندهای نفي HE ترکیب و در بافت جمله به کار روند. (۵) پیشوند نفي HE با اضافه شدن به برخی صفات در زبان روسی مفهوم تضاد نا کامل را به صفات اضافه می‌کند، به عبارتی مفهوم صفت جدید به عنوان قطب کامل متضاد با صفت بدون HE نمی‌باشد بلکه به درجه‌ای مخالف از ویژگی

بیان شده به وسیله صفت اشاره می‌کند: небогатый (نسبتاً فقیر). ۶) عواملی مانند وجود مفهوم تقابل و قیاس در بافت جمله، کلمات وابسته به صفت، تأکید بر ویژگی منفی بیان شده به وسیله صفت، نفی ویژگی مثبت بیان شده به وسیله صفت، تفضیلی و عالی بودن صفات، و... بر پیوستگی و یا عدم پیوستگی نوشتار نشانه نفی HE در ساختار صفات زبان روسی کاملاً مؤثر می‌باشد. ۷) پیشوندهای نفی در زبان فارسی با صفات به صورت پیوسته به کار می‌روند.

### منابع

- شریعت، محمدجواد (۱۳۶۴). *دستور زبان فارسی*. تهران: انتشارات اساطیر.
- شقایق، ویدا (۱۳۸۱). *پیشوند نفی در زبان فارسی*. تهران: انتشارات نوبهار.
- صادقی، علی اشرف (۱۳۵۸). *دستور زبان فارسی*. تهران: سازمان کتاب‌های درسی ایران.
- طباطبایی، علاءالدین (۱۳۸۹). *صرف زبان فارسی*. در:
- [http://persianlanguage.ir/articles/persian\\_linguistics/1319](http://persianlanguage.ir/articles/persian_linguistics/1319)
- کلباسی، ایران (۱۳۷۱). *ساخت اشتقاقی واژه در زبان فارسی امروز*. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی.
- مشکور، محمدجواد (۱۳۴۹). *دستورنامه در صرف و نحو زبان فارسی*. تهران: انتشارات شرق.
- مقرب، مصطفی (۱۳۷۲). *ترکیب در زبان فارسی*. تهران: انتشارات توس.
- ناتل خانلری، پرویز (۱۳۶۳). *دستور زبان فارسی*. تهران: انتشارات توس.
- Апресян Ю.Д. (1995). *Лексическая семантика*. -М: Языки русской культуры.
- Лекант П.А. и другие (2002). *Современный русский язык*. -М: Просвещение.
- Лопатин В.В. и другие (2009). *Правила русской орфографии и пунктуации*. -М: Академия Наук.
- Розенталь Д.Е. и другие (1999) *Справочник по правописанию, произношению, и литературному редактированию*. - М: ЧеРо.
- Lyons, J. (1977). *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.